

KONYA / YUNAK / BEŞİŞİK KÖYÜ YÖRÜKLERİNİN AĞZINDA FONO-SEMANTİK BAŞKALAŞMAYA UĞRAYAN BİR KELİME: BÖLE*

Döndü Nur TEMİZ**

Öz

Tarihi ve çağdaş Türk lehçelerine ve ağızlarına dair çok fazla fonetik, morfolojik, etimolojik, sentaks ve semantik çalışmalar yapılsa da fono-semantik çalışmalara pek fazla ağırlık verilmemiştir. Fono-semantik çalışmalarda aynı kelimedede ortaya çıkan ses ve anlam değişimlerinden hangisinin daha önceki devirde oluştuğunun tespit edilip edilememesinden ziyade kelimelerde meydana gelen ses olayları ile kelimelerin anlamlarının da değişmesi hususu üzerinde durulmuştur. Bu ses ve anlam değişimi ile ortaya çıkan yeni kelimeye fono-semantik başkalaşmaya uğramış kelime denmektedir. Yani fono-semantik başkalaşma, aynı kökten gelen iki veya daha fazla kelimedede görülen ses ve anlam farklılaşmasıdır. Türk Dil Kurumu'nun Güncel Türkçe Sözlüğü'nde, Derleme Sözlüğü'nde farklı anlamlarda yer alan böle kelimesi, Konya/ Yunak/ Beşışık Köyü yörüklerinin ağızında daha farklı bir anlamda yaşamaktadır. Güncel Türkçe Sözlüğü'nde böle kelimesinin "teyze kızı, amca-dayı-hala çocuğu" gibi anlamları vardır. Fakat Konya/ Yunak/ Beşışık Köyü yörüklerinin ağızında böle kelimesinin anlamı sadece "teyze oğlu"dur. Böle "teyze oğlu" kelimesinin kökeninin nereden geldiğini bulma gayreti bu çalışmanın ana temelinin oluşturmaktadır. Ana Türkçeden günümüze ulaşan bu kelimenin geçirdiği ses ve anlam değişiklikleri Altaystik kuramı çerçevesindeki ses denklikleri dâhilinde tespit edilirken tarihî metinlerindeki yeri ve günümüzdeki kullanılışı da belirlenmeye çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Fono-Semantik Başkalaşma, Diyakronik Fonoloji, Böle Kelimesi, Konya Ağızları, Altay Dilleri Teorisi.

Geliş Tarihi: 27 Eylül 2021 - Kabul Tarihi: 15 Kasım 2021.

Atf Bilgisi: Döndü Nur Temiz, "Konya/Yunak/Beşışık Köyü Yörüklerinin Ağızında Fono-Semantik Başkalaşmaya Uğrayan Bir Kelime: Böle", *Türk Dünyası Araştırmaları*, Cilt: 130, Sayı: 257, İstanbul 2022, s. 343-356. doi: 10.55773/tda.989283.

*Bu çalışma İstanbul Kültür Üniversitesi'nin 2021 yılında düzenlediği VI. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Öğrenci Kongresinde (TUDOK) bildiri olarak (sözle) sunulmuştur.

** Düzce Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Doktora Öğrencisi, Türk Dili Bilim Uzmanı, nurcaliskantemiz@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-3687-002X.

**A Word With Phono Semantic Metamorphosis:
“Böle” In The Dialect Of Konya / Yunak / Beşışık Yoruks
Abstract**

Although there are many phonetic, morphological, etymological, syntax and semantic studies on historical and contemporary Turkish dialects and their dialects, not much emphasis has been placed on phonosemantic studies. In phonosemantic studies, it is focused on the change in the meaning of the words with the sound events that occur in the words rather than whether it can be determined which of the sound and meaning changes that occur in the same word occurred in the previous period. The new word that emerges with this sound and meaning change is called a phonosemantically altered word. In other words, phonosemantic metamorphosis is the sound and meaning differentiation seen in two or more words coming from the same root. The word “Böle”, which is not included in the Current Turkish Dictionary of the Turkish Language Association, but is included in the Compilation Dictionary, lives in a different sense in the mouth of the nomads of Konya/Yunak/Beşışık Village. This effort to find out where the word “son of aunt” comes from has formed the main basis of this study. While determining the sound and meaning changes of this word, which has survived from the main Turkish to the present day, within the framework of the sound equivalents within the framework of the Altaistic theory, its place in the historical texts and its current usage have also been tried to be determined.

Keywords: Phonosemantic Metamorphosis, Diachronicphonology, The Word Böle, Konya Dialects, Theory Of Altaic Languages.

Giriş

“Fono-semantik başkalaşma” terimi Prof. Dr. Mehmet Kara’ nın “Ayrı Düşmüş Kelimeler” adlı kitabında¹ ortaya attığı ve Türkoloji camiası tarafından kabul gören yeni gramer terimlerinden biridir. Fono-semantik başkalaşma, farklı ses olaylarının oluşmasıyla ve aynı zamanda sözcüklerin manalarının da farklılaşması sonucunda meydana gelmektedir.² Yani aynı kökten gelen iki veya daha fazla kelimedede görülen ses ve anlam farklılaşmasıdır.³ Kara, fono-semantik başkalaşmayı söz konusu eserinde iki başlık halinde incelemiştir: Türkçe kelimelerde fono-semantik başkalaşma ve alınma kelimelerde fono-semantik başkalaşma. Alınma kelimelerde fono-semantik başkalaşmayı ise Doğu kökenli kelimelerde fono-semantik başkalaşma ve Batı kökenli kelimelerde fono-semantik başkalaşma olmak üzere iki ayrı başlık altında incelenmiştir. Çalışmaya konu olan kelime Türkçe kökenli bir kelime olduğu için alınma kelimelerde fono-semantik başkalaşma üzerinde durmayarak Kara’nın Türkçe kelimelerde fono-semantik başkalaşmayı şu alt başlıklarda incelediğini görüyoruz: Ses denkliği yoluyla fono-semantik başkalaşma, ses değişmesi yoluyla fono-semantik başkalaşma, ses türemesi yoluyla fono-semantik başkalaşma, ses düşmesi yoluyla fono-semantik başkalaşma, hece düşmesi yoluyla fono-semantik başkalaşma, ikizleşme yoluyla fono-semantik başkalaşma, sedalılışma yoluyla fono-semantik baş-

¹ Mehmet Kara, *Ayrı Düşmüş Kelimeler*, Kesit Yayınları, Ankara 2011.

² Kara, *a.g.e.*, s. 37.

³ Kara, *a.g.e.*, s. 21.

kalaşma, göçüşme (metatez) yoluyla fonolojik başkalaşma, ilerleyici benzeşme yoluyla fonolojik başkalaşma, gerileyici benzeşme yoluyla fonolojik başkalaşma, başka dillerin tesiriyle ortaya çıkan fonolojik başkalaşma.

Fonolojik başkalaşmaya uğramış kelimelere örnek olarak sıtma ve erik kelimelerini verebiliriz. Isıtma kelimesindeki *ı* ünlüsü düşerek sıtma halini almış ve ateşli bir hastalığın adı durumuna gelmiştir. İlk bakışta sıtma kelimesinin ısıt - fiilinden geldiği anlaşılmamaktadır.⁴ Kelime hem ses değişmesine hem de anlam değişmesine uğramıştır. DLT.'te erük "*şeftali, kayısı, erik gibi meyvelerin genel adı*"dır.⁵ Oysa bugün bu kelimeyi bunlardan sadece erik için kullanmaktayız.⁶ Çalışmaya konu olan *böle* kelimesi ise Ana Türkçedeki *büş-ük ve Orhun Türkçesindeki büyük "*akraba, aile, üye*" kelimelerinden gelir. Kelime sonundaki *-k* sesi kaybolmuş ve *ş>l* değişimi olmuştur. Kelimenin anlamı ise "*akraba*" anlamından daha da daralarak "*teyze oğlu*" anlamına geçiş yapmıştır. Çalışmaya konu olan *böle* kelimesi ses denkliği yoluyla fonolojik başkalaşma başlığı altında incelenecektir. Bu yüzden öncesinde Altay dilleri teorisi ve ses denkliklerinden kısaca bahsedilecektir.

Altay dilleri teorisi, Türkçe, Moğolca, Mançu-Tunguzca, Korece ve Japoncanın tek bir dilden geldiği fikrinden oluşan bir teoridir. Araştırmacılar bazıları Korece ve Japoncanın bu gruba dâhil olmasını şüphe ile karşılamışlarsa da son zamanlarda bu iki dil de Altay dil ailesi içinde değerlendirilmeye başlanmıştır.⁷ Aslında Altay dilleri terimi 19. yüzyıldan günümüze gelene kadar bir takım anlam değişikliğine uğramıştır. Altay dilleri terimi günümüzde aynı kökten geldikleri kanıtlanmış bir dil ailesini ifade etmek için değil de geçmişte birbirleriyle yoğun ilişkide bulunmuş ve ortak yapısal özellikleri bulunan dillerle alakalı bir çalışma hipotezinin adı olarak kullanılmaktadır.⁸ Altay dil ailesinin akraba olduğu görüşünü kanıtları ile birlikte savunan ilk kişi Gustaf John Ramstedt'dir.⁹ Daha sonra Pentti Aalto,¹⁰ Nicholas Poppe,¹¹

⁴ Kara, *a.g.e.*, s. 23.

⁵ Besim Atalay, *Divanü Lügat-it-Türk Tercümesi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1986; Robert Dankoff - James Kelly, *Maḥmūd al-Kāşyari: Compendium of the Turkic Dialects (Dīwān Luyāt at-Turk)*, I-III, Cambridge 1982-1985.

⁶ Kara, *a.g.e.*, s. 31.

⁷ Korecenin Altay Dil Teorisindeki yeri için bakınız: Han-Woo Choi, *Türkçe, Korece, Moğolca ve Mançu-Tunguzcanın Karşılaştırmalı Ses ve Biçim Bilgisi*, TDK, Ankara 2010; Japoncanın Altay Dil Teorisindeki yeri için bakınız: Martine Irma Robbeets, *Is Japanese Related to Korean, Tungusic, Mongolic and Turkic* *Turcologica* 64, Harrassowitz Verlag, 2005; Roy Andrew Miller, *Japanese and the Other Altaic Languages*, University of Chicago Press, 1971.

⁸ Nurettin Demir - Emine Yılmaz, *Türk Dili El Kitabı*, Grafiker Yayınları, Ankara 2016.

⁹ Gustaf John Ramstedt, *Einführung in die Altaische Sprachwissenschaft*, 1. Lautlehre, Helsinki 1957.

¹⁰ Pentti Aalto, *Altay ve Karşılaştırmalı Filoloji Çalışmaları*, Finlandiya Doğu Topluluğu, Helsinki 1987.

¹¹ Nicholas Poppe, *Vergleichende Grammatik der Altaischen Sprachen*, Teil 1: Vergleichende Lautlehre, Wiesbaden: Otto Harrassowitz, 1960; Nicholas Poppe, *Introduction to Altaic Linguistics*, Wiesbaden 1957.

Z. Gombocz,¹² Roy Andrew Miller,¹³ Martti Räsänen,¹⁴ Talat Tekin,¹⁵ Osman Nedim Tuna,¹⁶ Tuncer Gülensoy,¹⁷ Ahmet Temir,¹⁸ Omeljan Pritsak,¹⁹ Nikolay Aleksandroviç Baskakov,²⁰ Karl Heinrich Menges,²¹ Sergei Starostin, Anna Dybo ve Oleg Mudrak²² gibi araştırmacılar da Altay dil teorisini kabul eden isimler arasındadır. Bu teoriyi eleştirip karşı çıkan ya da çekimser kalan araştırmacılar arasında Johannes Benzing,²³ Sir Gerard Clauson,²⁴ Gerhard Doerfer,²⁵ Andras Róna Tas,²⁶ Aleksandr Mihayloviç Şçerbak,²⁷ Alexander Vovin,²⁸ Sanjeyev,²⁹ Boris Alexandroviç Serebninnikov,³⁰ Denis Sinor,³¹ Lajos Ligeti,³² John Richard Krueger,³³ Kaare Gronbech³⁴ gibi isimler yer alır. Bu araştırmacıardan bazıları Altay dil ailesi fikrini eleştirerek böyle bir akrabalığın kabul

¹² Z. Gombocz, *Zur Lautgeschichte Deraltaischen Sprachen*, KSz 13, 1912, s. 549-576.

¹³ Roy Andrew Miller, *Japanese and the Other Altaic Languages*, University of Chicago Press, 1971.

¹⁴ Martti Rasanen, "Ural-Altäische", *Jahrbücker XXV*, Heft, 1-2, 1958.

¹⁵ Tekin, Talat, "Altay Dilleri Teorisi", *Makaleler 1. Altayistik*, yay. haz. Emine Yılmaz - Nurettin Demir, Grafiker Yayınları, Ankara, 2003.

¹⁶ Osman Nedim Tuna, "Altay Dilleri Teorisi", *Türk Dünyası El Kitabı*, TKAE Yay., 2. Baskı, C. 2, Ankara 1992, s. 7-58.

¹⁷ Tuncer Gülensoy, *Altayistic, Mongolistic and Anatolian Dialects*, Hasan Eren Armağanı, TDK Yayınları, Ankara 2000, s. 190-195.

¹⁸ Ahmet Temir, "Ural-Altay Dilleri Teorisi", *Türk Dünyası El Kitabı*, TKAE Yay., Ankara 1976, s. 115-117.

¹⁹ Omeljan Pritsak, *Stammesnamen and Titulaturen Ders Altaischen Völker*, UAJb XXIV, 1952, s. 49-104.

²⁰ Nikolay Aleksandroviç Baskakov, *Altayskaya Semya Yazıkov İ Ee Üzüçenie*, Moskva 1982.

²¹ Karl Heinrich Menges, *The Turkic Languages and Peoples: An Introduction to Turkic Studies*, Wiesbaden 1968.

²² Sergei Starostin - Anna Dybo - Oleg Mudrak, *Etymological Dictionary of the Altaic Languages*, Brill, Leiden-Boston 2003.

²³ Johannes Benzing, *Introduction to the Study of Altaic Philology and Turkish Studies*, Harrassowitz, Wiesbaden 1953, s. 1-15, 62-63.

²⁴ Sir Gerard Clauson, "A Lexicostatistical Appraisal of The Altaic Theory", *Central Asiatic Journal XIII*, 1969, s. 1-23.

²⁵ Gerhard Doerfer, "Temel Sözcükler ve Altay Dilleri Sorunu", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Bellekten 1980-1981*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1983, s. 1-16.

²⁶ Andras Róna-Tas, *Language and History*, Contributions to Comparative Altaistics, Szeged 1986.

²⁷ Aleksandr Mihayloviç Şçerbak, "Zetusizm-Rotusizm Meselesi ve Türkçe ile Moğolcu Arusmdaki İlişkilere Dair Hazı Düşünceler", *TDAY-B 1989*, Ankara, s. 281-288.

²⁸ Alexander Vovin, "The end of Altaic controversy", *CAJ 49(1)*, 2005, s. 71-132.

²⁹ G. D. Sanjeyev, "B. Ya. Vladimirtsov - İssledovatel Mongol'skih Yazıkov", *Filologiya i istoriya-Mongol'skih Narodov, Pamyati Akademika Btrisa Yakovleviça Vladimirtsavo*, Moskva 1958, s. 12-44.

³⁰ Boris Alexandroviç Serebninnikov, "O Nektarıñ Spornıñ Voprosıñ Sarvnitel'no İstoriceskoi Fonetiki Tyurkskih Yazıkov", *Voprosı Yazıkoznaniya 4*, 1960, s. 62-72.

³¹ Denis Sinor, "D'un Morpheme Particulierement Rependu Dans Les Langues Ouralo-Altaiques", *TP' XXXVII*, 1943, s. 135-152. *Essays in Comparative Altaic Linguistics* (Indiana University Uralic and Altaic Studies, vol. 145, Bloomington 1990).

³² Lajos Ligeti, "O mongolijskich i Tjurkskich Jazykach i Dialektach Afganistana" (Afganistan'daki Türk ve Moğol Dilleri ve Diyalektleri Üzerine, *AOH, IV*, 1954, s. 93-117.

³³ John Richard Krueger, *The Uralic And Altaic Series: An Analytical Index, Including A Complete Index To Keleti Szemle By John Richard Krueger* Bloomington, Indiana University, 1970.

³⁴ Kaare Gronbech - John Richard Krueger, *An Introduction to Classical Mongolian*, Wiesbaden 1955, s. 13.

edilemez bir teori olduğunu savunmuşlardır. Altay dilleri arasında çok fazla benzerlikler ve ortak özellikler mevcuttur.³⁵ Aralarında düzenli ve önemli ses denklikleri bulunmaktadır. Bu denklikler içerisinde özellikle zetasizm, rotasizm, lambdaizm ve sigmatizm olarak da bilinen z/ş ve r/l denklikleri oldukça önemlidir. Schott, 1836 yılında yayımladığı “*Versuch Über die Tatarischen Sprachen*” adlı eserinde³⁶ Tatar dilleri terimini kullanmış ve Türkçe z'nin Çuvaşça r sesine, Türkçe ş'nin de Çuvaşça l sesine denk geldiğini bulmuştur. Fin bilgini Gustaf John Ramstedt ise 1903 yılında yayımladığı “*Über die Konjugation des Khalkha-Mongolischen*” adlı çalışmasında³⁷ aynı denkliklerin Türkçe ile Moğolca arasında da olduğunu ortaya koymuş ve başka ses denklikleri de bulmuştur. Rotasizm (rleşme), Türkçe z sesinin asli olduğunu, Çuvaşça ve Moğolcadaki r sesinin ise bu asli sestem türediğini savunan görüştür. Zetasizm (zleşme) ise Rotasizm'in tam tersi olarak Çuvaşça ve Moğolcadaki r sesinin asli olduğunu, Türkçe z sesinin ise bu asli sestem türediğini savunan görüştür. Lambdaizm (lleşme), Türkçe ş sesinin asli olduğunu, Çuvaşça ve Moğolcadaki l sesinin ise bu asli sestem türediğini savunan görüştür. Sigmatizm (şleşme) ise Lambdaizm'in tam tersi olarak Çuvaşça ve Moğolcadaki l sesinin asli olduğunu, Türkçe ş sesinin ise bu asli sestem türediğini savunan görüştür.

Hangi sesin daha arkaik olduğu, yani hangi sesin hangi sestem türemiş olduğu konusunda araştırmacılar arasında fikir ayrılıkları vardır. Hatta bazı araştırmacılar hangi sesin daha arkaik olduğunun tespit edilemeyeceği görüşündedir. Rotasizm ve lambdasizm mi yoksa zetasizm ve sigmatizm mi tartışmasını ilk başlatan kişi ünlü Fin Türkolog G. J. Ramstedt olmuştur. Ramstedt 1922 yılında “*Zur Frage nach der Stellung des Tschuwassischen*” adlı çalışmasında bu hususa değinmiştir.³⁸ Rotasizm ve lambdasizm görüşünü Radloff, Eren,³⁹ Gombocz,⁴⁰ Ligeti,⁴¹ Németh, Benzing, Clauson, Meyer, Róna-Tas, Nauta, Scherner, Adamović gibi Altayistler savunurken; zetasizm ve sigmatizm görüşünü Ramstedt,⁴² Poppe,⁴³ Räsänen, Menges, Pritsak,⁴⁴ Tenişev, Miller,⁴⁵

³⁵ Altay dilleri arasındaki ortak özellikler için bakınız: Osman Nedim Tuna, “Altay Dilleri Teorisi”, *Türk Dünyası El Kitabı*, TKAE Yayınları, Ankara 1992, s. 7-58.

³⁶ Wilhelm Schott: *Versuch über die Tatarischen Sprachen*, Verlag von Veit-Comp., Berlin 1836.

³⁷ Ramstedt, Gustaf John, *Über die Konjugation des Khalkha-Mongolischen*, Helsingfors [Société finno-ougrienne], 1903.

³⁸ Hasan Eren, “Rotasizm ve Lambdasizm mi, Yoksa Zetasizm ve Sigmatizm mi?”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, Sayı: 42, Yıl: 1999.

³⁹ Eren, *a.g.e.*, s. 88.

⁴⁰ Gombocz, “Az Altaji Nyelvek Hangtörténetéhez”, *Nyelvtudományi Közlemenyek*, XXXV, 1905, s. 241-284.

⁴¹ Lajos Ligeti, *A Magyar Nyelv Török Kapcsolatai a Honfoglalás Elött es az Arpad-Korban*, Budapest 1986.

⁴² Gustaf John Ramstedt, “Zur Frage Nach der Stellung des Tschuwassischen”, *Journal de la Societe Finno-Ougrienne*, 38/3, 1922, s. 3-34.

⁴³ Nicholas Poppe, *Ungarische Jahrbücher* 7, Berlin-Leipzig 1927.

⁴⁴ Omeljan Pritsak, “Der ‘Rhotazismus’ und ‘Lambdazismus’”, *Ural-Altäische Jahrbücher*, Vol. XXXV, 1964, s. 337-349.

⁴⁵ R. A. Miller, “Japanese-Altai Lexical Evidence and the Proto-Turkic Zetacism-Sigmatism”, *Researches in Altaic Languages*, Budapest 1975.

T. Tekin⁴⁶ gibi Altayistler savunur.⁴⁷ Söz konusu ses denkliklerindeki değişiminin hangi yönde geliştiği (*l > ş veya ş > l*), (*r > z veya z > r*) araştırmacılar için tartışma konusudur. Dildeki en az çaba yasasını göz önünde bulundurduğumuzda doğal ses gelişimi; katıdan akıcıya, ötümsüzden ötümlüye doğru bir seyir izler.⁴⁸ Bu durumda /ş/ şeklinin daha arkaik olduğu ve gelişimin /ş/ den /l/ye doğru, /z/ den /r/ ye doğru olduğu daha akla yatkın görünebilir.⁴⁹ Macar ve Alman Türkoloji okulları da genellikle Rotasizm ve Lamdasizm görüşüne bağlı kalmışlardır.⁵⁰ Ancak gelişimin hangi yönde olduğu hâlâ tartışma konusu olsa da günümüzde biraz daha ağır basan görüş ilk Türkçe dönemindeki sınırlı dil malzemesine dayanarak arkaik ses yapısının *l* yönünde olduğu yönündedir.⁵¹

Hangi sesin daha arkaik olduğunu konusunda şu anda tam anlamıyla bir şey söylenememekle birlikte denkliklerin olduğu kelimeler kayda değerdir. Mesela ağız, taş kelimesinde denklikleri şu şekilde görebiliriz:

ağız «ağız» < *ağız < *āğır - Çuv. *sīvar ay.* < *yowar < *yawur < *jawır < *āğır⁵²
Taş «taş» Çuv. *çul ay.*, Mo. *çilağun ay.*⁵³

Örnek verilen kelimelerden anlaşıldığı üzere kelimeler ses denklikleri yanında diğer ses hadiselerine de uğrayabilmektedir. Hatta bir kelimedede ikinci ya da üçüncü bir ses olayı olabileceği de göz önünde bulundurulmalıdır. Japon, Moğol ve Türk dillerinin karşılaştırması ile Türk dili ve lehçelerini araştırma sırasında Köktürkçedeki ses değişme olayları büyük öneme sahiptir.⁵⁴ Bir kelimedede lambdasizm / sigmatizm, rotasizm / zetasizm konusu bir dil içi mesele olarak değerlendirmeye açıktır ve bunun Türkçe-Moğolca ya da Türkçe-Korece gibi iki dil arasında olabileceği gibi, bir dilin Türkçe-Çuvaşça gibi iki lehçesinde ve hatta bir lehçenin iki ağızında bile meydana gelebileceği unutulmamalıdır.⁵⁵

Genel Türkçe /ş/ sesinin Çuvaşça ve Moğolcada /l/ sesine denk geldiği bilinmektedir. Ancak Genel Türkçe /ş/ sesinin Çuvaşça ve Moğolcada sadece /l/ sesine denk gelmediğini unutmamak, kelimeleri incelerken bu hususu da göz önünde bulundurmamak gerekir. Genel Türkçe /ş/ sesi aynı zamanda

⁴⁶ Talat Tekin, "Zetacism and Sigmatism in Proto-Turkic", *AOH, XXII (1)*, 1969, s. 1-80.

⁴⁷ Hüseyin Yıldız, "Türkiye Türkçesi Ağzlarında Lambdasizm Sigmatizm Meselesinin İzleri", *Gazi Türkiyat*, Sayı: 15, Yıl: 2014.

⁴⁸ Efrasiyap Gemalmaz, "Türkiye Türkçesinde Ses Olayları", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 13, Yıl: 1999.

⁴⁹ Süleyman Efendioğlu - Albina Kıran, "Çuvaş Türkçesi ile Türkiye Türkçesinde Ortak Kelimeler", *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: 64, Yıl: 2020.

⁵⁰ Talat Tekin, "Yeni Zetasizm Örnekleri", *Uluslararası Türk Dili Kongresi 1988*, Ankara, Yıl: 1996, s. 81-83.

⁵¹ Talat Tekin- Mehmet Ölmez, *Türk Dilleri Giriş*, Bilge Su Yayıncılık, Ankara 2014.

⁵² Martti Rasanen, *Versuch Eines Etymologischen Wörterbuchs der Türkischen Sprachen*, Lexica Societatis Fenno-Ugricae XVII, Helsinki 1969.

⁵³ Emine Yılmaz, *Çuvaşça Çok Zamanlı Ses Bilgisi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1997.

⁵⁴ Mehmet Hazar, "Runik Harfli Eski Türk Yazıtlarındaki Ses Olayları", *Journal Of Old Turkic Studies*, Sayı: 4(2), Yıl: 2020, s. 423.

⁵⁵ Yıldız, *a.g.e.*, s. 33.

Çuvaşça /ś/ ve Moğolca /ç/'ye de denk gelmektedir.⁵⁶ Bu ses denklğini de ilk defa Ramstedt bulmuştur.⁵⁷

Çalışmaya konu olan *böle* “teyze oğlu” kelimesindeki ses denklğı ř/l ses denklğidir. Tabii ki her ř/l ses denklğini lambdasizm / sigmatizm olarak değerlendirmek doğru değildir. Fonetik yaklaşıma, morfolojik benzerlik, semantik ilişkisizlik, yansımalar, tür farklılığı gibi sebeplerden dolayı bazı denklikleri ř/l ses denklğı olarak değerlendiremeyiz.⁵⁸ Mana olarak aralarında yakınlık olan ya da aynı kavram alanı içinde bulunan birtakım sözcükler, türlü ses hadiselerinden geçerek sonunda birbirine yaklaşabilir ve iki kelime arasında bir l ~ ř denklğı var sanılabilir. Örneğin; “alma” kelimesi “bir çeşit erik”, “aşma” kelimesi de “kayısı, erik, şeftali gibi meyvelerin çekirdeği çıkarılarak kurutulmuşu” anlamına gelir. Bu iki alma/aşma kelimeleri arasında bir l-ş denklğı var gibi görünebilir. Fakat Derleme Sözlüğü’ndeki “açma” madde başında geçen “erik ve kayısı kurusu” manasına bakıldığında bu kelimeler arasında bir ses olayının oluştuğu anlaşılır ve aşma < aç-ma gelişiminin kurulduğu görülür. Görüldüğü gibi “alma” kelimesi, aynı kavram alanında olsa da farklı kökten gelişmiş bir kelimedir ve söz konusu olan l ~ ř denklğı için kullanılamaz.⁵⁹ Tüm dünya dillerinde olduğu gibi Türkçede de yeni kelimeler türetilirken yansıma kökler kullanılır. Yansıma kelimelerde, en sık rastlanan sesler arasında /l/ ve /ş/ sesleri de vardır.⁶⁰ Genellikle, abul/abış “aptal”, apıl apıl/apış apış “yavaş yavaş, ağır ağır”, çağlak/çağşak “çağlayan” örneklerinde olduğu gibi son seste veya son hecede yer alan bu sesler anlamca birbirine yakın kelimelerde kullanılabilir ve bu iki kelime arasında bir l ~ ř denklğı düşünülebilir. Yansıma seslerde olan bu tür farazi denkliklerin lambdasizm / sigmatizm meselesi için, bu seslerin pek çok yansıma seste kullanılabilirdiği dikkate alındığında sağlam bir veri oluşturamayacağı düşünülebilir. Bazen bir eylem ile bir isim arasında ses benzerliğine ve mana ilişkisine dayanarak bir denklik fikri öne sürülebilir. Bu duruma zetasizm / rotasizm örneklerinden kudur- ~ kuduz ve semir- ~ semiz kelimelerini örnek verebiliriz. Bu tür durumlarda da lambdasizm / sigmatizm meselesine itiyatla yaklaşmak gerekir. Çalışmaya konu olan *böle* “teyze oğlu” kelimesindeki ř/l denklğı fonetik yaklaşma, morfolojik benzerlik, semantik ilişkisizlik, yansıma ve tür farklılığı olarak değerlendirilemeyeceği için lambdasizm / sigmatizm meselesine tam bir örnek teşkil eder.

Altay dil teorisine karşı çıkan isimlerden biri de Doerfer’dir. Doerfer, Altay dilleri arasında temel sözcüklerin ortak olmadığına vurgu yapar. Altay dilleri arasında benzer olan birkaç kelimenin de Türkçeden diğer dillere

⁵⁶ Talat Tekin, “Türkçe /ş/, Çuvaşça /ś/ ve Moğolca /ç/”, *TDAY Belleten*, Yıl: 1986, s. 71-75.

⁵⁷ Tekin, *a.g.e.*, s. 71-75.

⁵⁸ Yıldız, *a.g.e.*, s. 107.

⁵⁹ Yıldız, *a.g.e.*, s. 108.

⁶⁰ Hamza Zülfişkar, *Türkçede Ses Yansımaları Kelimeler*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1995, s. 55-56, 58-61.

ödünçleme olarak geçtiğini söyler. Altayca ortak sözcükler olarak adlandırılan kelimelerin, gerçekte Türklüğün en eski kültür düzeyini gösteren kanıtlardan başka bir şey olmadığını belirtir. Doerfer, Altay dilleri arasındaki temel sözcüklerin ortak olmadığını yanı sıra akrabalık adları da ortak değildir der.⁶¹ Çalışmaya konu olan *böle* “*teyze oğlu*” kelimesi bu görüşün yanlışlığını gösterir niteliktedir. Hem Altay dillerinde hem de Türkçenin çeşitli lehçelerinde ve ağzlarında *böle*<*bişük* (*ya da böle*> *bişük*) kelimesi akrabalık adı olarak kullanılmaktadır. Altay dil ailesi arasında karşılaştırmalı araştırmalar devam ettikçe daha fazla bunun gibi kelimelerin ortaya çıkacağı kanaatindeyiz. Mehmet Hazar, “*Türk Dilinde Çocuk ve Genç*” adlı makalesinde çocuk ve gençlikle ilgili sözcüklerde soy, akrabalık, bebeklik, çocukluk, ilk gençlik, gençlik, yetişkinliğe hazırlık olmak üzere 7 safha görülmekte olduğunu vurgulamaktadır.⁶² Bunlardan akrabalık safhası altında ise beşik ve *böle* kelimelerini de sıralamaktadır:

beşik (<Eski Uyg. *bişük* - *böşük*- *büşük*) “*dost, akraba, sevgili*”; “*Büşük körtük*” “*sevgili*”.⁶³

böle (DS. <Moğ. *Böle*- *bülü*) “*kuzen ve kuzin*”, Kzk., Kkp. *böle*, Kırg., Alt. *bölö*, Hak., Şor. *pöle*.⁶⁴

Böle “*teyze oğlu*” kelimesi Ana Türkçe devresinde *büşük* olarak tasavvur edilebilir. İlk yazılı metinlerimizin bulunduğu Orhun Türkçesi devrinde bu kelime *bişük* “*akraba, aile, üye*” olarak karşımıza çıkar. Moğolca, Korece ve diğer çağdaş Türk lehçelerinde kelime *ş>l* denkliliğini açıkça görürüz. Bu da bize *böle* kelimesinin hem ses hem de anlam değişikliğine uğrayarak fonosemantik başkalaşmaya uğradığını gösterir. Altay dil ailesinde *böle* kelimesini şu şekilde takip etmekteyiz:

AT. **büş-ük*.

AK. **pöl*.

Orh. *bişük* “*akraba, aile, üye*”.

Uyg. *büşük* “*evlilikten olan akrabalık*”; tünjür *büşük* “*kabilelerin arasında evlilikten olan akrabalık*” < **büş-ük*; adaş *büşük* “*kan akrabası, evlilik akrabası*”, bağır *büşük* ay.

Yak. *bi:s* “*kabile, soy, aile, akraba*” < **bi:ş*.

Kırg. *bülo* “*aile, akraba*” < Mo. *üy-bülö* ay.

Tuv. *ög- büle* ay.

Alt. *bile* ay.

Kzk. *böle* “*anne tarafı kuzenleri*”.

Mo. *büle*, *büli* “*aile üyeleri*”, ger *büle* “*aile*”.

Hlh. *bül* “*aile üyeleri*”.

Kalm. *bül* ay.

⁶¹ Gerhard Doerfer, “The Problem of Rhotacism/Zetacism”, *Central Asiatic Journal*, Sayı: 28, Yıl: 1984, s. 19.

⁶² Mehmet Hazar, “Türk Dilinde Çocuk ve Genç”, 2. *Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu (04-06 Ekim 2006 Ankara)*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 2007, s. 257-258.

⁶³ Yong-Söng Li, *Türk Dilinde Akrabalık Adları*, Simurg Yayınları, İstanbul 1999, s. 39, 44.

⁶⁴ Li, *a.g.e.*, s.182.

MKo. p´er, p´ar < *pöl “*akraba*”.⁶⁵

Macarcada bulunan bölcsö “*beşik*” kelimesi de kayda değerdir. Bu kelime Çuvaş Türkçesinden Macarcaya ödünçleme yoluyla geçmiş olmalıdır. Bulgarca beşik ve Sırpça bésika biçimleri de Türkten alınmıştır.⁶⁶

Türkiye Türkçesinin ağızlarında böyle kelimesi çeşitli anlamlarda kullanılmaktadır. Bu durum bir kelimenin hem l’li şeklinin hem de ş’li şeklinin o dilde yaşayabildiğini gösterir. Hatta “*belik beşik*” ikilemesinde iki şekli de bir arada görürüz. Böyle kelimesi hem ses hem de anlam farklılığına uğrayarak başka-laşmıştır. Türkiye Türkçesinin ağızlarında böyle kelimesini şu şekilde takip etmekteyiz:

Böle: (I) Teyze çocuğu. (Karabağ, Türkmen aşireti, Karapınar, Bolvadin, Dinar köyleri, Emirdağ, Homa, Çivril, Kula, İnegöl, Haymana, Üçem, Şereflikoçhisar).

(II) Amca oğlu. (Çandarlı, Bergama, Gemele).

(III) Yeğen. (Kazandere, Akhisar).

(IV) Teyze. (Rahmanlar, Tire).

(V) Genel olarak teyze, hala, yenge. (Borlu, Gördes, Akşehir).

(VI) Amca. (Balıbey).

(VII) Hala. (İncesu).

(VIII) Hala çocuğu. (Niğde).

(IX) Genel olarak amca, dayı, hala çocuğu. (Türkmen aşireti, Akşehir).⁶⁷

Sonuç

Görüldüğü gibi böyle kelimesi gerek kelime olarak gerek kalıplaşmış şekilde Orhon, Uygur, Kazak, Yakut, Kırgız, Tuva, Altay Türkçelerinde, Moğolca ve onun ağızlarından Halha Moğolcası ve Kalmukçada ve de Korecede kullanılmaktadır. Ana Türkçede *büş-ük olarak tasarlayabileceğimiz kelime Orhon, Uygur ve Yakut Türkçelerinde ş’li olarak karşımıza çıkarken Kırgız, Kazak, Tuva, Altay Türkçelerinde, Ana Korece ve Modern Korecede, Moğolca ve onun ağızlarından Halha Moğolcası ve Kalmukçada l’li olarak karşımıza çıkar. Yine Türkiye Türkçesinin ağızlarında böyle kelimesi çeşitli anlamlarda kullanılmaktadır. Bu durum bir kelimenin hem l’li şeklinin hem de ş’li şeklinin o dilde yaşayabildiğini gösterir. Hatta “*belik beşik*” ikilemesinde iki şekli de bir arada görürüz. Böyle kelimesi hem ses hem de anlam farklılığına uğrayarak başka-laşmıştır. Orhon Türkçesinde kelime “*aile üyesi, akraba*” anlamındayken Kazak Türkçesinde hem ses değişikliğine hem de anlam değişikliğine uğrayarak “*anne tarafında kuzen*” anlamını kazanmıştır. Kazak Türkçesinde anlam daralmasına uğramış gibidir. Konya/Yunak/Beşışıklı yörüklerinin ağızında ise kelime daha da daralarak “*teyze oğlu*” anlamına bürünmüştür.

⁶⁵ Han-Woo Choi, *Türkçe, Korece, Moğolca ve Mançu-Tunguzcanın Karşılaştırmalı Ses ve Biçim Bilgisi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2010, s. 97.

⁶⁶ Eren, *a.g.e.*, s. 48-49, 87.

⁶⁷ *Derleme Sözlüğü II*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2019, s. 767.

Kısaltmalar

AT.	: Ana Türkçe
AK.	: Ana Korece
Orh.	: Orhon Türkçesi
Uyg.	: Uygur Türkçesi
Yak.	: Yakut Türkçesi
Kırg.	: Kırgız Türkçesi
Tuv.	: Tuva Türkçesi
Alt.	: Altayca
Kzk.	: Kazak Türkçesi
Mo.	: Klasik Moğolca
Hlh.	: Halha Moğolcası
Kalm.	: Kalmukça
MKo.	: Modern Korece
Çuv.	: Çuvaşça
ay.	: aynı anlamda
İ i	: (a-ı arası ses)
É é	: (e-i arası ses)
Ş ş	: (ç-ş arası ses)
DS	: Derleme Sözlüğü
DLT	: Divânu Lugâti't-Türk

Kaynaklar

- AKAR, Ali: *Türk Dili Tarihi*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2006.
- AKALIN, Şükrü Haluk vd: *Türkçe Sözlük*, TDK Yayınları, Ankara 2011.
- ATALAY, Besim: *Divânü Lügat-it-Türk Tercümesi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1986.
- CAFEROĞLU, Ahmet: *Türk Dili Tarihi*, Enderun Kitapevi, İstanbul 1984.
- CHOİ, Han-Woo: *Türkçe, Korece, Moğolca ve Mançu-Tunguzcanın Karşılaştırmalı Ses ve Biçim Bilgisi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2010.
- CLAUSON, Sir Gerard: *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth Century Turkish*, Oxford University Press, Oxford 1972.
- ÇAĞBAYIR, Yaşar: *Ötüken Türkçe Sözlük 5*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2007.
- DANKOFF, Robert - KELLY, James: *Maḥmūd al-Kāşgarī: Compendium of the Turkic Dialects (Divân Luyât at-Turk) I-III*, Cambridge 1982-1985.
- DEMİR, Nurettin - YILMAZ, Emine: *Türk Dili El Kitabı*, Grafiker Yayınları, Ankara 2016.
- Derleme Sözlüğü II*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2019.
- DOERFER, Gerhard: "The Problem of Rhotacism/Zetacism", *Central Asiatic Journal*, Sayı: 28, Yıl: 1984.

- EFENDİOĞLU, Süleyman - KIRAN, Albina “Çuvaş Türkçesi ile Türkiye Türkçesinde Ortak Kelimeler”, *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: 64, Yıl: 2020.
- ERCİLASUN, Ahmet Bican: *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*, Akçağ Yayınları, Ankara 2004.
- ERDAL, Marcel: *A Grammar of Old Turkic*, Leiden-Boston: Brill 2004.
- ERDEM, Mehmet Dursun - DEMİRCİ, Ümit Özgür: *Köktürkçe*, Pruva Yayınları, Ankara 2019.
- EREN, Hasan (1999): “Rotasizm ve Lambdasizm mi, Yoksa Zetasizm ve Sigmatizm mi?”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, Sayı: 42, Yıl: 1999a.
- _____ : *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, Bizim Büro Basım Evi, Ankara 1999b.
- GEMALMAZ, Efrasiyap: “Türkiye Türkçesinde Ses Olayları”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 13, Yıl: 1999.
- GÜLENSOY, Tuncer: *Altayistic, Mongolistic and Anatolian Dialects*, Hasan Eren Armağanı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2000.
- _____ : *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü I-II*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2011.
- HAZAR, Mehmet: “Türk Dilinde Çocuk ve Genç”, *2. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu (04-06 Ekim 2006 Ankara)*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 2007.
- _____ : “Türkçede Fono-Semantik ve Morfo-Fonolojik Yolla Sözcük Türetme”, *International Journal of Languages' Education and Teaching*, Sayı: 51, Yıl: 2015.
- _____ : “Runik Harfli Eski Türk Yazıtlarındaki Ses Olayları”, *Journal Of Old Turkic Studies*, Sayı: 4(2), Yıl: 2020.
- KARA, Mehmet: *Ayrı Düşmüş Kelimeler*, Kesit Yayınları, İstanbul 2011.
- Lİ, Yong-Söng: *Türk Dilinde Akrabalık Adları*, Simurg Yayınları, İstanbul 1999.
- LİGETİ, Louis: “A Propos du Rhotacisme et du Lambdacisme”, *Central Asiatic Journal*, Sayı: 24, Yıl: 1980.
- POPPE, Nicholas: *Altay Dillerinin Karşılaştırmalı Grameri I. Kısım, Karşılaştırmalı Ses Bilgisi*, (Çev. Zeki Kaymaz), Töz Dizgi, Kayseri 1994.
- PRİTSAK, Omeljan: “Der ‘Rhotacismus’ und ‘Lambdacismus’”, *Ural-Altäische Jahrbücher*, Sayı: XXXV, Yıl: 1964.
- RAMSTEDT, G. J.: “Zur Verbstammbildungslehre der Mongolisch-Türkischen Sprachen”, *JSFOA*, Sayı: XXVIII, 3, Yıl: 1912.
- RASANEN, Martti: *Versuch Eines Etymologischen Wörterbuchs der Türkischen Sprachen*, Lexica Societatis Fenno-Ugricae XVII, Helsinki 1969.
- SERTKAYA, Ayşegül: “Moğolca’dan Türkçe’ye ve Türkçe’den Moğolca’ya Geçen Kelimelerin Sistematiği ve Bu Alınçlamalar Üzerinde Yapılan Çalışmalar”, *Türk-Moğol Araştırmaları Çalıştayı*, (24 Ekim), Gazi Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Merkezi, Ankara 2014.
- SCHOOT, William: *Versuch über die Tatarischen Sprachen*, Verlag Von Veit-Comp., Berlin 1836.

- TEKİN, Talat - ÖLMEZ, Mehmet: *Türk Dilleri Giriş*, Bilge Su Yayıncılık, Ankara 2014.
- TEKİN, Talat: “Altay Dilleri Teorisi”, *Türk Dünyası El Kitabı*, Yıl: 1966.
- _____ : “Once More Zetacism And Sigmatism”, *CAJ* 23, Yıl: 1979.
- _____ : “Türkçe /ş/, Çuvaşça /ś/ ve Moğolca /ç/”, *TDAY Belleten*, Yıl: 1986.
- _____ : “Türk Dillerinde Ökseste y- Türemesi”, *Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi 4*, Yıl: 1994.
- _____ : “Türk Dillerinde Birincil Uzun Ünlüler”, *Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi: 13*, Simurg Yayınları, Ankara 1995.
- _____ : “Yeni Zetasizm Örnekleri”, *Uluslararası Türk Dili Kongresi 1988*, Ankara, Yıl: 1996.
- _____ : “Ana Türkçe’de z’leşme ve ş’leşme”, *XIII. Dilbilim Kurultay Bildirileri 13-15 Mayıs 1999: 1-12*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul 2000.
- TEKİN, Şinasi: *İştikakçının Köşesi Türk Dilinde Kelimelerin ve Eklerin Hayatı Üzerine Denemeler*, Simurg Yayınları, Ankara 2001.
- TEMİR, Ahmet: “Ural-Altay ve Altay Dilleri”, *Türk Dünyası El Kitabı*, 2. Cilt, 2. Baskı, Ankara 1992.
- TUNA, Osman Nedim: “Osmanlıcada Moğolca Ödünç Kelimeler”, *I. Türkiyat Mecmuası*, Sayı: XVII, Yıl: 1972.
- _____ : “Altay Dilleri Teorisi”, *Türk Dünyası El Kitabı*, TKAE Yay., 2. Baskı, C. 2, Ankara, Yıl: 1992.
- YILDIZ, Hüseyin: “Türkiye Türkçesi Ağızlarında Lambdasizm Sigmatizm Meşalesinin İzleri”, *Gazi Türkiyat*, Sayı: 15, Yıl: 2014.
- YILMAZ, Emine: *Çuvaşça Çok Zamanlı Ses Bilgisi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1997.
- _____ : “Altay Dillerinin Genetik Akrabalığı Konusuna Glottokronoloji ve Leksikoistatistik Açısından Bakış”, *Türkiye’de Kore Araştırmaları 1*, Sayı: 1, Yıl: 2017.
- YILMAZ, Emine - DEMİR, Nurettin: “Ural-Altay ve Altay Dil Teorisi”, *Türkler*, Sayı: 1, Yıl: 2020.
- ZÜLFİKAR, Hamza: *Türkçede Ses Yansımaları Kelimeler*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1995.

Extended Abstract

A Word With Phono Semantic Metamorphosis: “Böle” In The Dialect Of Konya / Yunak / Beşışık Village Yoruks

Although there are many phonetic, morphological, etymological, syntax and semantic studies on historical and contemporary Turkish dialects and their dialects, not much emphasis has been placed on phonosemantic studies. In phonosemantic studies, it is focused on the change in the meaning of the words with the sound events that occur in the words rather than whether it can be determined which of the sound and meaning changes that occur in the same word occurred in the previous period. The new word that emerges with this sound and meaning change is called a phonosemantically altered word. In other words, phonosemantic metamorphosis is the sound and meaning differentiation seen in two or more words coming from the same root. The word “Böle”, which is not included in the Current Turkish Dictionary of the Turkish Language Association, but is included in the Compilation Dictionary, lives in a different sense in the mouth of the nomads of Konya / Yunak / Beşışık Village. This effort to find out where the word “*son of aunt*” comes from has formed the main basis of this study. While determining the sound and meaning changes of this word, which has survived from the main Turkish to the present day, within the framework of the sound equivalents within the framework of the Altaistic theory, its place in the historical texts and its current usage have also been tried to be determined.

Böle, the word “*aunt’s son*” can be conceived of as low in the Main Turkish period. The word “*bişük*” appears before us as “*relative, family, member*” in the Orkhon Turkish period, where our first written texts are found. In Mongolian, Korean and other contemporary Turkish dialects, we see the equivalent of $\text{ş} > l$ in the word. This shows us that the word “*böle*” has undergone a phono-semantic metamorphosis by undergoing both sound and meaning changes. In the Altaic language family, we follow the word divide as follows:

AT. *büş-ük.

AK. *pöl.

Orh. bişük “*relative, family members*”.

Uyg. büşük “*marriage relative*”; tünür büşük “*marriage between tribes*” < *büş-ük; adaş büşük”, bağır büşük ay.

Yak. bi:s “*family, relative*” < *bi:ş.

Kırg. bülo “*family, relative*” < Mo. üy-bülö ay.

Tuv. ög- büle ay.

Alt. bile ay.

Kzk. böle “*anne tarafı kuzenleri*”.

Mo. büle, büli “*family members*”, ger büle “*family*”.

Hlh. bül “*family members*”.

Kalm. bül ay. (T. Tekin 1979: 129).

MKo. p’er, p’ar < *pöl “*relative*” (Choi, 2019: 97).

The word “*bole*” is used in various meanings in the dialects of Turkey Turkish. This shows that both the *l* form and the *sh* form of a word can live in that language. In fact, we see both shapes together in the “*belik cradle*” reduplication.

The word Böle has become metamorphosed by undergoing both sound and meaning differences. We follow the word division in the dialects of Turkey Turkish as follows:

Böle: (I) Aunt child (Karabağ, Türkmen aşireti, Karapınar, Bolvadin, Dinar köyleri, Emirdağ, Homa, Çivril, Kula, İnegöl, Haymana, Üçem, Şereflikoçhisar) (DS, 2009: 767).

(II) Paternal cousin. (Çandarlı, Bergama, Gemele) (DS, 2009: 767).

(III) Nephew. (Kazandere, Akhisar) (DS, 2009: 767, Çağbayır, 2007: 673).

(IV) Aunt. (Rahmanlar, Tire) (DS, 2009: 767).

(V) Generally aunt, paternal aunt, sister in law (Borlu, Gördes, Akşehir) (DS, 2009: 767; Çağbayır, 2007: 673).

(VI) Uncle. (Balıbey) (DS, 2009: 767; Çağbayır, 2007: 673).

(VII) Paternal aunt. (İncesu) (DS, 2009: 767).

(VIII) Paternal aunt's child. (Niğde) (DS, 2009: 767).

(IX) Generally uncle, aunt child. (Türkmen aşireti, Akşehir) (DS, 2009: 767; Çağbayır, 2007: 673).

As it can be seen, the word division is used both as a word and in stereotypes in Orhon, Uyghur, Kazakh, Yakut, Kyrgyz, Tuva, Altai Turkish, Mongolian and its dialects in Khalkha Mongolian, Kalmyk and Korean. While the word that we can design as *büş-ük in the main Turkish appears as ş'li in Orhon, Uyghur and Yakut Turkish, it appears as *l* in Kyrgyz, Kazakh, Tuva, Altai Turkish, Main Korean and Modern Korean, Mongolian and its dialects Halha Mongolian and Kalmyk. Again, in the dialects of Turkey Turkish, "böle" is used in various meanings. This shows that both the *l* form and the *sh* form of a word can live in that language. In fact, we see both shapes together in the "belik cradle" reduplication. The word Böle has become metamorphosed by undergoing both sound and meaning differences. While the word means "family member, relative" in Orkhon Turkish, it has gained the meaning of "cousin on the mother's side" by undergoing both a sound changes and a change in meaning in Kazakh Turkish. In Kazakh Turkish, it seems to have undergone a narrowing of meaning. In the mouth of the Konya/ Yunak/Beşışıklı nomads, the word became narrower and took on the meaning of "son of aunt".